

آلتوسئردە دۇولت، ايدئولۇژي و تءليم- تربيه

اۇزلم شاهين - (آذربايجان توركجه سینه اويغونلاشدیران محمد رضا الارديبیلی)

كاپيتاليزمىن گليشمەسى ايله، خصوصيله صنايع لشمه ايله بيرليكدە اورتايا چيخان مودئرن مدرسه سيستمىني قانۇنىلشديرن اوصول، بۇيوك اۇلچوده ليبرال ايدئولۇژي آنلايىشي طرفيندن شكيللنير. بونا گۇره، اوشاقلار، هانكى ايجتيماعى صينيفدن اولورسا اولسون، تءليم- تربيه [educatin- ائييتيم] حقينه و تءليم آلماق امكانىنا صاحيبديرلر، استعداد [يئتەنك] و قابليتلىرى اۇلچوسونده بو سيستمىن سونونا دك يارارلانا بيليرلر. تءليم- تربيه سورمجي [پروسەسى] واسيطەسى ايله اوشاقلار هم اولدوقلارى اۇلكە اوچون ياخشى بير يورتداش اولما خصوصيتلىرىنى منيمسەيىرلر هم دە گلهجكدە ائتملى اولدوقلارى پئشەرلە ايلگيلي اولاراق گركلي بيلگيلرى و باشاراجيقلاري قازانيىرلار. مودئرن مدرسه سيستمى اينسانلاري بير بيرلرينە ايگى بير يورتداش اولاراق يئتيشديرمكلە بيرليكدە، اونلارين ايجتيماعى ايش بۇلومو ايجيندەكي روللاريني يئرینه گتيرمەك باشاراجيقلارلا تەجهيز اندن بير مكانيزما اولماقلا بيرليكدە، سيستمىن ايشلەمەسي اوچون تءليم- تربيه، استعدادلى آدمالارى آييريىب سچەرك يئتەنكليلرين [مستعدلين] ان يوكسك مقاملارا گلەمسي اوچون موثر و معقول بير آراج اولاراق قوللانيلير. بو آنلايىشا گۇره تءليم- تربيه، جامعە ايله فردلر [بيرنيلر] آراسيندا اينكيشاف ائتديريلن موثر بير آليش وئريش سيستمى دير. مودئرن تولىمدا بيرنيلر، اۇزلرينى گليشديرمك اوچون لازيم گۇردوكلرى بيلگيلرى و باشاراجيقلاري مدرسەدە الدە ائديرلر. بونونلا بيرليكدە ايجتيماعى ايش بۇلومونون سورەبيلەمسي اوچون گركن اينسان قايناغي دا مدرسه آراجيلىغي ايله تامين اولور [ساغلانير]. اوستەليك هامى بو آليش وئريش سورەجينە [پروسەسینه] قاتيلمادا [اشاغى يوخارى] آزاد دير و برابر شرطلره صاحيب دير.

ماركسيست تئورىن تءليم- تربيه آنلايىشي، ايجيندەكي چئشيدلى ليگە باخمايلاق، ليبرال تءليم- تربيه آنلايىشىن تئقيدى اوزرينە قورولور و بۇيوك اۇلچوده لوويس آلتوسئر'ين گۇروشلىرىن تائير آليىر.

تتقيدلرين مركزينده ايسه تكرار ايستحصال [reproduction- يئنيدن اورتمه] قاورامي [مفهومی] يئرلشير

(Giroux, 1986:10). تكرار ايستحصال قاورامي تعليم- تربيهنين واراوان ايستحصال ايليشكيلرينين

[موناسيياتينين]، مولكييت سيستمينين و ايدئولوژيك فونكسيونونون تكرار ايستحصال انديلمه سيني

وورغولايير. تكرار ايستحصال تئوريسينلرينين دئيگينه گوره، حاكيم ايدئولوژيني، اونون بيلگي بيجيملريني

و اجتماعي ايش بولومونو تكرار ايستحصال ائتمگه گركلي باشاراحيقلارا صاحيب فردلاين تكرار

ايستحصالي مدرسه نين باشليجا فونكسيونوني تشكيل ائدير. بو باخيمدان، مدرسلرين نه اولدوغو آنجاق،

مدرسه نين دولت و ائكونوميك ايستروكتور ايله اولان ايليشكيلرينين تحليل انديلمه سي ايله آنلاشالا بيلر. بو

تئوريسينلر طرفيندن گليشديريلن مدرسه تنقيدينين صينيف موجديله سينين سوردورولمه سي ايله ايلگيلي

[مربوط] اولماسي جيدي نتيجه لره گليب چاتير.

ايندييه دك بونظرين درينلشمه سي اوچون چوخلو تدقيقات آپاريليب، چوخ جهتلي گوروشلر اونه

سوردورولموشدور. بونا باخمايلاق تعليم- تربيه قورومونو اوزلليكله حاكيم ايدئولوژينين تكرار ايستحصال

فونكسيوني ايله محدودلاشديرماق، (بير اينسان عومرونده چوخ اوزون ايللر چكن) تعليم- تربيه پروسه سيني،

تنقيدى باخشين و اينسان موداخيله سينين حيطه سيندن انشيگه چيخارير. اونون دگيشيلمه سيني گله جكه دي

بيلنمخين بير دؤنوشومون غلبه چالماسينا حواله ائدير. يا دا قارشيميزا چيخان هر جور سورونو [سوال- مساله]

تعليم- تربيه اراحييلغي ايله چوزمگه چاليشماق كيمي ايكي اولدوقجا آيري "چوزوملره" يولنلهميزه باعث

اولور

بو يازينين تمل آماجي، آلتوسنرين تكرار ايستحصال قورامينا و اوندان چيخارديغي تعليم- تربيه تنقيدلرينه

گوره گوروشلريني و بو گوروشلري قايناق ائدرك گليشديريلن تعليم- تربيه تنقيدلريندن اورتايا چيخان نتيجه

لري آراشديرماقدير.

آلتوسنر'ين دوشونجه سي اوزرينه

آلتوسنر'ين ذهني قورتدالايان باشليجا سورون، اوزون ايللر باتيلى [غربلى] ماركسيست دوشونجه

صاحبيلرينين گوندميني دولدوران بحثلره مربوطدور. باتي'دا كاپيتاليزمين صينيف چليشكيلرينين [طبقه لر

آراسينداكى ضديت- تضاد] درينليگينه رغن سوسياليست دگيشمه نهدن اوترو [بير نحو ايله]

گنرچكشمه يير؟ آلتوسنر'ين ده گوروشلريني گليشديرديگي بو دؤنم، ايكي دنيا ساواشي سونراسيندا

آ.ب.د.(آمريكا) ايله س.س.ج.ب. (شوروى) آراسينداكى "سويوق ساواش" ايله باتى دا كاپيتالىست سيستىمىن
اۋزىنى بۈيۈك اۋلچۇدە ئېنىلەيدىگى "بۈيۈك پاتلاما" يا دا "آلتىن چاغ" اولاراق كاراكتىرىزە اندىلن ايللرە
راست گلىر. سويوق ساواش، ايكى دونيا ساواشى سونراسىندا دونيا اۈلكەلىرىندەكى ائكونومىك يا دا سياسى
رئزىملىرىن بۈيۈك اۋلچۇدە ايكى بۈلۈگە بۆلۈنمەسى ايله دوزلن دىگەن [موازنە] دايانىر. 1950'لرىن باشىنا
قدر گۈتۈرۈلە بىلەجك قىسا بىر دۈنمەن باشقا آمريكا'نىن ھىگمۇنىياسىنداكى باتىلى رىزىملىرىدە، كومۇنىست
يا دا سوسىيالىست موخالىفتىن سياسى اىقتىدار سورمىچىدىن بوتۇلۇكلە چىخارىلدىقلار بىر سياسى دوروم ھۆك
سورمىدە دىر. اىلمىلى [معتدل] ساغ پارتىلرىن يا دا كۆلىسيونلارنىن ھاكىمىيىتىدەكى سياسى رىزىم، بو دۈنمە
اىمال اندىلن ائكونومىك پولىتىكىلار و تىكنولوژىك ايرلىملەر آراچىلىغى [واسىطەچىلىك] ايله باتى جىدى
بىر سورىتە گلىشمىگە اوز قويۇشۇدۇ. بۈيۈك ياتىرىم [سرمایا ياتىرتماق، قويماق] پولىتىكىلار ايله گلىشن
صنایعلىشىمى بۈيۈك بىر بازار و مصرف ائكونومىسى تاماملانىشىدۇر. سورىتە گلىشلىن ياتىرىم سورمىچى
اچىنىدە ايشچى صىنىفى ايله سىندىكاللار گىت گىدە بۇيۇمۇشۇدۇر. بونا باخمايلاق كاپىتالىزم، رىفاھ و اوجرت
پولىتىكىلارنى آراچىلىغى ايله ايشچى صىنىفىنى و موخالىفتى [اوپوزىسىونى] اۋز سىستىمىنە ياپىشىدۇرماغى
[ضمیمه ائتمىگى] باشامىشىدۇر (ھوبسباوم، 1996).

قىساقچىسى، باتى اروپا'داكى صىنىف چىلىشكىلرى، سوسىيالىست يا دا كومۇنىست بىر دىگىشلىمەن بولۇنو
اچاقاق جىغىرى دوزلدە بىلمەمىشىدۇر. او دۈنمە ياشايان بىر چوخ سول دوشۇنچە صاحىبى كىمى آلتوسىر'ىن
1960 جى و ايزلەين ايللردە قافاسىنى مشغول ائىن ان اۋنملى سورون بو ايدى. 1960'لارنى سونۇندا بىر
چوخ باتى اروپا اۈلكەسىندە ائش زامانىلى [ھىزمان] اولاراق يۈكسلىن ايشچى ھرىكتلىرى و گىجلىك
ھرىكتلىرى، بىر پارا فىكىر صاحىبلىرىندە سوسىيالىست دىگىشلىكلىك اوچون بىر اومود ايشىغى اولمۇشۇدۇر. بونو
اروپا'دا اولۇشاقاق سوسىيالىزمىن اۋزۈنە مخصوص يۇنلرى كىمى يورماغا چالىشلىرىكن كىملىرى دە بو
سورمىچە داھا فاصىلەلى ياخىنلاشماغى بىگىمىش دىرلر (آندىرسون، 1982). آلتوسىر، بۈيۈك جوشغۇنلۇق
يارادان بو سورمىچە فاصىلەلى ياناشانلار آراسىندا يىر آلىب و عىنى سۈالى بىلە سورۇردۇ: صىنىف چىلىشكى
لرىنىن، سوسىيالىست دىگىشلىمەسىنى تامىن اندەجك ائكونومىك، سياسى و ايدىئولوژىك مۇكانىزمالارنى نە
اولاجاق دىر؟

آلتوسىر'ىن يازىلارىنداكى باشلىچا تىما، ماركس'ىن تىلىمىنىن او دۈنمە قدر يانلىش آنلاشلىماسى و بىئىرىنچە
دىگرلندىرىلمەمىش اولماسى اوزرىنە قورۇلۇر. آلتوسىر چالىشىردى، ماركس'ىن آلمان ايدىئولوژىسى'ندىن

باشلاياراق اورتايا قويودوغو تمل قاواراملارين و كاپيتاليزمه مربوط تنقيدلارنىڭ سىستىماتىك بوتونلۇغو و مضمونجا توتارلى بىر قورام [تئورى] اولماسىنى اورتايا قويماق قويا بىلىسىن.

آلتوسىر 'ه گۇرە ماركس'ىن تئورىسى بىلەن جەھەتتە دوغرو دوزگون آنلاشلىقدا سونرا، بو تئورىنىڭ يانلىش يوروملار يا دا تنقيدلار قارشىسىندا كىچىك گۇجۇ دە اورتايا چىخاق دىر. آلتوسىر 'ه گۇرە بو يانلىش يوروملارنى باشىندا **تارىخچىلىك**، ئىكونومىزم و ايدىئالىزم گىلير. ھەر بىر يوروم اوچون ماركس'ىن اثرلارنى يىنىدىن اوخىياراق اونا گۇرە "سايقىن" [منحرف] اولان بو يوروملاردان قورامى قورتارماغا چاللىشىردى. آلتوسىر (1991)، ماركس'ىن آلمان ايدىئولوژىسى 'نە قدر مودافىيە انتدىگى گۇرۇشلارلە داھا سونرا كى اثرلارنىڭ، اوزللىكلە كاپىتال'دا اورتايا قويودوغو قاواراملار آراسىندا جىدى بىر دىگىشلىكلىك اولدوغونو و بونون ائىستىمىمىلۇزىك بىر قوپوشا [قوپماغا] معادىل اولماسىنى مودافىيە اندىردى (1991). آلتوسىر ايدىئاسىنا گۇرە او، ماركس'ىن ايكىنچى دۇنيەدە عايىد اثرلارنىڭ گۇرۇشلارنى دىققەتلى اوخىياراق داھا اۇنچەكى مۇتغىرلەرلە اولان فرقىنى اورتايا قويودور و ماركس'ىن تارىخى ماتىرىيالىزم تئورىسىنى گىلىشىرىپ دىر. آلتوسىر دوشونجەسىنىڭ ان اۇنمىلى نەتىجىلەرنىڭ بىرى، اسروكتۇل تەيىن اندىجىلىگى [بىرلەشمەلىگى] اىجتىمائى و سىياسى چۇزوملەمەن [تەلىل] تەلىنە يۇرلىشىرىلمەسى دىر.

آلتوسىر 'ىن فەلسەفەسىنىڭ ان گۇرە چارپان و مۇيدان اوخىيان جەتتى، اونون اوزلاشماز دىئىر مىنىزمى اولمۇشدر. آلتوسىر، بو چاللىشماسىندا، اىجتىمائى اچىقلامالاردان آكتۇر و سوروملۇلۇق قاواراملارنى چىخارماغا قدر گىتىشىدىر (**شىنئىر، 1991**). اونا گۇرە اىجتىمائى فورماسىون، سوبىئىكتلارنىڭ دىشىندا يۇر آلان اوبىئىكتىو پروسىلر دىر. بو گۇرۇشۇپلە آلتوسىر، اىنسانىن فرد اولاراق تارىخىن سوبىئىكتى اولدوغو گۇرۇشونۇ رە اندىر. بونون يۇرپنە، اونون فىكرىنچە فردلر، اچىندە يۇرلىشىدىكلىرى [اولدوقلارى] اسروكتۇرۇل اىللىشكىلارنىڭ دىستىكلىمىچىلارنى يا دا داشىيىلارنىڭ لارى دىرلار. (**كارنوي، 1984**).

آلتوسىر 'ه گۇرە تارىخىن سوبىئىكتلارنىڭ منفرد آكتۇرلارنى يا دا آزاد فاعىللر دىگىل، اىجتىمائى سىنىفلر دىر. يالنىز جا اىجتىمائى سىنىفلر، اىستىھصال طرزلىرى [mode of production] اچىندەكى دۇگۇشمە و گلىشمە اچىندە بىر تارىخە صاحىب دىرلر. آلتوسىر، گلىشىدىر مگە چاللىشىدىغى تئورىدە، ئىكونومىك دىئىر مىنىزمى رە اندىر و پولىتىكىنىڭ و ايدىئولوژىنىڭ ئىكونومىك اسروكتۇردىن نىسبى اوتونوموسو اولدوغونو سۇپلەيدىر. بونو، ماركس'ىن اىستىھصال طرزى قاوارامىنىڭ اچى آيرى سوبىيەتەدە (قاتدا) اولماسى گۇرۇشونە دايدىر: بو سوبىيەلر، ئىكونومىك، پولىتىك و ايدىئولوژىك سوبىيەلر دىر (**كارنوي، 1984**). آلتوسىر جامىيەنى، تام

بىرلىككە بىر بوتون اولوشدوران، بىرىرىنە باغلى اولان بوتونلار، ئىكونومىك پراتىكىن، ايدئولوژىك پراتىكىن و سىياسى پراتىكىن بىر يىكونى [حاصىلى] اولاراق آنالايىر. بو چۆزۈملەمە، آلتوسىر ئىن تارىخى ماتىرىياللىزىم يورومو اوچون چوخ اهمىتىلىدىر. او، ماركس^۱ يۆنلدىن "ئىكونومىك دىئىترىنىزىم" تىنقىدلىرىنىڭ قورتولماغا كۆرە «سون ۋەلەدە حلّ اندىجىلىك» تىزىنە تاكىد اندىر. آلتوسىر^۲ كۆرە ئىكونومىك ياپى [اىستروكتور] سون ۋەلەدە حلّ اندىجى [تەيىن اندىجى] اولماسىنا رىغىن بو اوچ ياپىدان ھىرھانكىسى مفروض بىر اىجتىماعى فورمىسىوندا ھىگئومونىك اىستروكتور- قوروم ھالىنا گلە بىلىر (كارنوي، 1984). اىجتىماعى پراتىكلار، اىچىندە يىر آلدىقلار سويىلەرىن بىر بىرلەرىنە باغىملىلىقلار يىنا ۋىرنىك اولاراق آلتوسىر، كاپىتالىست جەمىتلىرىن اىستىھصال اىلىشكىلىرى اىچىندە كاپىتالىستلار و اىشچىلار آراسىندا، امك گوجونون آلىم- سائىمىنىن اولماسى ضرورتىنى كۆستىرىر. بو اىنتىظام (آرانژمان)، پولىتىك و ايدئولوژىك آراجلار اىلە سوردورولمىك مەجبورىيىتىدە اولايىلىر. بىلەلىكە، ئىكونومىك پراتىكىن موعىن جەھتلىرىنىن، اطرافىنداكى باشقا بىچىملەرلە بىرلىككە اوست قوروما باغىملى اولدوغو كۆرۈكۈر. بىلەلىكە دە ماركس ئىن تئورىسىنىن بو يۇنو كۆزدن قاقىرىلىرىلىدىقا جىدىي خطالار اورتايا چىخاق دىر.

«مسالىمە دوشونىدە، جەمىتىن بوتونون اوست قورومو، اىستىھصال اىلىشكىلىرىنىن (يانى اىستىھصال آراجلارنىن داغىلىمىنىن اىستروكتورونداكى و اىستىھصال آكتورلارنىن) موعىن كاتتقورلىرى آراسىنداكى ئىكونومىك فونكسىيونلاردا اۋزۈنە مەخسۇس بىر طرزەدە مۇوجود و اونونلا اىچ اىچە اولماسى كۆرونور.» (جىمىز: 1991).

اىجتىماعى تىشكىلاتىنان چىشىدىلى پراتىكلارنى اۋز تئورىسىدە بىلەجەسىنە اىچ اىچە تەرىفلەين آلتوسىر، اىجتىماعى دىگىشمەنى دە عىنىي قاوراملاردان يارارلاناراق آچىقلاماغا چالىشىر. دىگىشم [تەغىير] فىكرىنى كلىشىدىرىكن آلتوسىر، ماركس ئىن چلىشكى [كونترادىكسىون - تضاد- ضدىت] قاورامىنا باش وورور. بو تئورىيە كۆرە ئىكونومىك، سىياسى و ايدئولوژىك پراتىكلار، بىر بىرلەرىلە چلىشكىلى يادا اويوملو (ھارمونىك) اولايىلىر. دىگىشم مسالىمەنى سون درجە دولايىملى ايفادەلەرلە آچىقلاماغا چالىشان آلتوسىر، لىنن ئىن «روس دئورىمى»نىن شرايطىنى آچىقلامىنى بونا ۋىرنىك اولاراق كۆستىرىر. اونا كۆرە، اىستىھصال اىلىشكىلىرى اىلە اىستىھصال گوجلرى آراسىنداكى ضدىت، دىگىشمىن ياخىنلىغىنا عايىد بىر شرط اولسادا، بو آچىقجا بىر دئورىم اوچون يىتەرلى اولمايىلىر. آلتوسىر، ماركس ئىن كومپلەكس بىر اىجتىماعى دىگىشمە فىكرىنە صاحىب اولدوغونو، اىجتىماعى دىگىشمەنى اىستىھصال گوجلرى اىلە اىستىھصال اىلىشكىلىرى

آراسينداكى تەك بىر ضىيەت سويىسىنە ئىندىر مەدەيگىنى وورغولايىر. اگر، مەن روسيا'دا اولدوغو كىمى،
بىر بىرىنە ھېچ بىز مەمىن - فرقى منشالارە، فرقى آناملارە، فرقى سويىلەرە و فرقى تطبیق و اعمال
[اويقولا] عرەلەرىنە صاحىب اولان / فقط يەنە دە كۆورک [قىرىجى] بىر بىرلىكە "قارىشىپ بىرلەش"
گەنىش بىر چىلىشكىلەر بىرلەشمەسى عىنى آنە اويناغا باشلارسا، آرتىق گەل چىلىشكىنىن [عامّ تضادين]
واحد، بىرگە گوجوندن سۆز اندە بىلمەرىك. آلتوسىر، بورادا فرويد'ا عايىد بىر تىرىم ايشلەدرەك ايجتىماعى
قورولوشداكى دگىشمەلەرىن اوست قاتىنىن و گورونوشونون سايى سىز چىلىشكىلەرگە تەيىن اندىلدىگىنى سۆيلەر.
بو سببەن ماركسىست تئورىنى دوزگون يورماق [تفسير]، آلتوسىر'ە گۆرە اولايلىرىن آخىشىنا عايىد بىر چوخ
شرطلى گۆز اۋونەدە توتوب و بو شرطلەرىن دراماتىك و گۆزلەنەلمەن ايجتىماعى دگىشمەلەرى يا دا
قىرىلمالارى مۇيدانا كىتىرەك دوغرولتوسوندا نەجە بىرلەشكىلەرىنى آنالماغى مومكون حالا كىتىرىر. (جىمىز،
1991).

آلتوسىر بو تەلىل اىلە ، ايجتىماعى اولقولارىن [فنون] و دولايىسى اىلە ايجتىماعى دگىشمەن اچىقلاماسىنى،
اينسانلارنى گرەلى سايىدىقلارنىدان، اينانجلارنىدان، اىستەك و آرزولارنىدان، بگەندىكلەرىندەن و قضاوتلەرىندەن
آسىلى بىلمەگە، شىددەتلە قارشى چىخىر. آلتوسىر'ە گۆرە اينسانلارنى، فردلەرىن سىچىملەرى، بگەندىكلەرى يا دا
قضاوتلەرى، اچىندە ياشايدىقلارى ايجتىماعى پراتىكلەرگە تەيىن اولونور. اۋندا فردلەر، ايجتىماعى پراتىكلەرگە
نەجە تەيىن اولونورلار؟ بو سورويە جاۋاب وئرمەك اوچون آلتوسىر، دۈۋىتلە ايدىنلۇڭى آراسىنداكى ايلەشكىنى
اچىقلايان گۆرۈشلەرىنى گلىشىدىرىر. اۋزو طرفىندە «پارچالى و تاماملانمەش» گۆرۈشلەر اولاراق ايفادە
اندىلەن دۈۋىت و ايدىنلۇڭى ايلەشكىنىنى سىنى آلتوسىر، «ايدىنلۇڭى و دۈۋىتلىن ايدىنلۇڭىك ايتىلەلەرى» [دزگە /
آپارات] ماقالەسىندە تەدقىق ائتمەگە چالىشىر.

آلتوسىر'دە ايدىنلۇڭى، دۈۋىت و تەلىم- تەربىيە

آلتوسىر اوچون ايدىنلۇڭى مەسەلى، اىستەھسال ايلەشكىلەرىنىن يەنىدەن اىستەھسال اندىلمەسى
[تەكرار اىستەھسال] اوچون حىياتى دىر. چۈنكە اىستەھسال ايلەشكىلەرىنى تەكرار اىستەھسالنىن تەضمىن
اندىلمەسى اىلە، فردلەر / سويىكتلەر ايدىنلۇڭىنى رىتواللەرى آراجىلىغى اىلە اىستەھسال، اىستەھسال، باسقى و
ايدىنلۇڭىكلىشىدىرمە پراتىكلەرى اچىنە يىرلەشەرلەر و ايجتىماعى تەكنىك ايش بۇلومو اچىندە اۋزلىرىنە
مەخسۇس يىرلەرى وادىر (كارنوي، 1984). آلتوسىر، بىر آنالما، فردلەرىن ايدىنلۇڭى آراجىلىغى اىلە نەجە
اۋزلىرىنى سۇمورگەچى سىستەمىن كۈنلۈ اىشتىرەكچىلەرى حالىنا گەلىكلەرىنى اچىقلاماغا چالىشىر.

امک گوجونون تکرار ایستحصالی اولراق تعلیم- تربیه

آلتوسر، ایدئولوژی و دؤولتین ایدئولوژیک آیقیتلاری مقالهسینین تملینه «ایستحصال آراجلارینین تکرار ایستحصالی» مسالهسینی یئرلشدیریر. بو سورون حالینا گتیرمک آلتوسر 'ه مخصوص یئنی بیر تمل دئگیلدیر (باخ: مارکسیست دوشونجه سؤزلوگو، تکرار ایستحصال مادهسی). مارکس 'ا استیناد ائدهرک سؤزلرینه باشلایان آلتوسر، بیر ایجتیماعی فورماسیونون ایستحصالدا بولونایلمهسینی ایستحصال شرطلری نین تکرار ایستحصالینا باغلایر.

ایستحصال شرطلرینین تکرار ایستحصالی نه دئمک دیر؟ آلتوسر، «ایستحصال شرطلرینین تکرار ایستحصالی» مسالهسینی هم چوخ تانیس، هم ده چاشدیرجی بیچیمده گؤزدن قاچیریلان بیر عرصه اولدوغونو سؤیلهیر.

«ساده ایستحصال پئرسپکتیوینین [گؤروش آچیسینین] و یا حتا ساده ایستحصال پراتیکین (بو اؤزو ده ایستحصال پروسهسینه نیسبت مجرد دیر) پئرسپکتیوینین بایاغی لیغی و واضح لیگی (آمپئریستیک نؤوعوندان اولان ایدئولوژیک بایاغی لیک و واضح لیک) او درجهده «گوندهلیک شوعوروموز» ایله قایناییب- قاووشوب و بیر بوتون دوزلتمیشدیر کی، بیز او باخیمدان ایستحصال پروسهسینه باخیریق و یوخاری یا، یانی تکرار ایستحصالین پئرسپکتیوی (گؤروش آچیس) سوییهسینه یوکسلیب اورادان باخمامیز امکانشیز اولماسا دا اولدوقجا چتین دیر.»

آلتوسر 'ه گۆره هر ایجتیماعی فورماسیون وار اولابیلیمک اوچون بیر یاندان ایستحصال ائتمهلی دیر و ایستحصال ائده بیلیمک اوچون، عئینی آندا ایستحصال شرطلرینین ده یئنیند ایستحصال ائتمهسینه مجبور دور. یانی ایستحصال گوجلرین و وار اولان ایستحصال ایلشکیلرینین تکرار ایستحصالی ده ضرورت اولراق قاجینیلماز دیر. ایستحصال شرطلرینین یئنیند ایستحصالی، ایستحصال آراجلارینین یئنیند ایستحصالی ایله، امک گوجونون یئنیند ایستحصال ائدیلمهسینه دایانیر. آلتوسر ایستحصال آراجلاری نین تکرار ایستحصالیندان سؤز ائدرکن، بو آراجلارین یئنیند ایستحصال ائدیلمهسینی بسیط ایشلتمه سوییهده بیر ضرورت اولدوغونو (خام ماده، آراج-گرکن شئیلر، یوخلاما و سهمانا سالملاری وس.) سؤیلهیر، آنجاق تکرار ایستحصالین چوخ داها گئنیش بیر زینجیرلهمه سیستئم ایچینده گرچکلشدیگینی قئید ائدیر. بورادا، آلتوسر 'ین دوشونجهلرینین تملینی اولوشدوران، ایجتیماعی فورماسیونون ائکونومیک،

ايدئولوژىك و سىياسى پراتىكلاردن اولوشان بير بوتون اولدوغو دوشونجهسىنين اوزانتىسى گورونور.

آلتوسئر 'ين اوزرينده دوردوغو اساس نۇقطه، ايستحصال گوجلرين يئنيدين ايستحصال انديلمهسى [تكرار ايستحصالى] دير كي بو دا امك گوجونون تكرار ايستحصالى دئمكدير. امك گوجونون يئنيدين ايستحصالى ايزلنمەدن ايستحصال سورمجي نين و تكرار ايستحصال سورمجي نين مادّي وارليغينا عاييد بير بيلگي اله گتيرمك مومكون دئگيل. امك گوجونون تكرار ايستحصالى ايسه ايشلتمەنين ديشيندا گنرچكلشير.

امك گوجونون تكرار ايستحصالى ، امك گوجونه اوزونو تكرار ايستحصال ائتمەسىنين مادّي آراجي اولان اوجرت اؤدهمكله ساغلانير. اوجرت، هر ايش يئرئين (موسيسەنين) محاسبيائيندا وئريلسه ده، آناق امك گوجونون مادّي جەتدن تكرار ايستحصالى نين بير شرطى اولراق دئگيل، ال امگينه آيريلميش سرمايه اولراق محاسبيةده وئرليير. بئلهليكله اوجرت امك گوجونو ايشلتمكله ايستحصال اولونان دگرين بير پارچاسيني تشكيل ائدير و امك گوجونون تكرار ايستحصالى اوچون بو وازگنچيلمز بولومدور.

بو وازگنچيلمز بولوم، امك گوجونون بيولوژىك تكرار ايستحصالى آلامينا گلن بسلنمه، بارينما، گئيىنمه، گلهجك نسللرين يئتيشديريلمەسى و تعليم- تربيهسيندن عيبارت دير و اوستهليك ايشچي صينيئىنين، صينيف موجديلمەسي ايله قبول ائتديرديگي، مينيموم تاريخى ضرورتلرينه ده شاميل دير. بو، فرانسيز پرولتئرینه شراب، اينگيليز 'ه ايسه بير مصرف اندهبيلهجگي قدر يئترلى بير اوجرت وئريلمەسي آلامينا گلير.

آلتوسئر 'ه گوره، امك گوجونه، امك گوجو اولراق تكرار استحصال اولونماسى اوچون گركلي اولان تكرار ايستحصالين مادّي شرطلريني تامين ائتمك يئتمز.

ايشلەيديلمەين [ايشلتمگه يارايان] دورومداكي امك گوجونون "بيلگيلي" ياني قارماشيق ايستحصال سورمجي سيستئمىنده ايشه قوشولاييلهجك يئترليليكلرى اولماسي گركير.

ايستحصال گوجلرين گلشيميش ليگي ايله پارالل اولراق امك گوجونون خصوصياتى دا گرک تكرار ايستحصال ائديلسين.

آلتوسئر 'ه گوره، كؤلهچى (قولدارليق) و سئروچي (فئوداليزم) ايجتيماعى فورماسيونلاردان فرقلى اولراق امك گوجونون خصوصياتى نين يئنيدين ايستحصال انديلمەسى «يئرینده» (ايستحصال پروسەسى ايچينده تعليم- تربيه) دئگيل دير. يالنيز گنت گنده كاپيتالست تعليم- تربيه سيستئمي ايچينده باشقا قوروم و

قورولوشلاردا و داها چوخ ايستحصال ديشيندا تامين انديلمگه يۇنلمکده دير. آلتوسئر، تعليم- تربيهنى داها ايلک مرحلهده، کاپيتاليسټ ايجتيماعى فورماسيونلاردا انکونوميک پراتيکين ديشيندا، آنجاق اونون احتياجلارىنين بير پارچاسي کيمي تعريفلير.

امک گوجونون تکرار ايستحصالى، ايدئولوژيک تکرار ايستحصال ايله و اونون ايجينده گنرچکلشیر.

آلتوسئر، کاپيتاليسټ مدرسه سيستمىنين آيا دا چوخ اوزون بير يول اولدوغونو سؤيلهيمرک مدرسهده نه اوگرهنيلىر، سوروسونا جاواب وئرمگه چاليشير. بو سورويلا وئردیگی جاوابلارين باشيندا، بيرجور know-how بيلگيسيني اولوشدوران، بيلگي، تکنیک، يازيب اوخوما و سايماکيمي بير نچه تکنیک و دگيشيک ايستحصال وظيفهلرينده دوزدان دوزويا قوللانيلابيلن بيلگيلر گلير. آنجاق بو بيلگيلر ايله تکنیکلرين يانيندا و بوسيله ايله، ايش بولومونون هر وظيفهلىنين تعيين انديلدیگی يئره گوره اويماسي (متناسيب اولماسي) گرکن تربيه قوراللاري، انتيکنټ قايدالاري دا اوگرهنيلىر. مدرسهده، سيويل پئشهکار ويجدان، اخلاق قوراللاري، صنيف حاکيميٲىنين يئرلشدیردیگی اينتيظامين [دوزن] قوراللارينا سايعي گؤسترمرک تعليم انديلىر.

نتيجه اولاراق، امک گوجونون تکرار ايستحصالى، يالنيزجا خصوصيتلرين يئنيدين ايستحصال انتمگی دنگیل، بلکه عئینی زاماندا قورولو اينتيظامين قوراللارينا بويون اگمهين ده يئنيدين ايستحصال انديلمهسینی گرک اندير. يۇنلنن [آپاريگی] ايدئولوژيٲىنين ايشچيلره تکرار ايستحصال انديلمهسى، سؤمورو و باسقي وظيفهسى داشييانلار اوچون يۇنلنن صنيفين حاکيمليگینی سؤز ايله تامين انتمک و يۇنلنن ايدئولوژيٲىنى دوزگون قوللانما قابليتینه مالیک اولماق معناسيندا دير.

آلتوسئر'ه گوره مدرسه، بير سورو باشاراجيگی اوگردير. آنجاق بونو يۇنلديجی ايدئولوژييه بويون اگمی یا دا بو ايدئولوژيٲىنين پراتيکيٲىنين حؤکم سورمهسینی تامين ائدن بيچيملرده اندير.

«بونو آچيقلاماغا گوره «تکجه بو دنگیل، بلکه...» دنمک يئنمز. چونکو امک گوجونون خصوصيتلرينين تکرار ايستحصالى، ايدئولوژيک بويون اگمه بيچيملرينين آلتيندا و ايجينده حياتا کئچير.»

آلتوسئر، گنتيرديگی چؤزوملهمهسینی بو نؤقطهسینده يئني بير گنرچکليگين موئير وارليغيني قبول انتمک ضرورتيندن دانيشير: يانی ايدئولوژي-دن. داها اونجه تکرار ايستحصال آناليزيني تاماملماق اوچون

اېستىھصال گوجلرىنىڭ، يانې اېستىھصال آراجلارنىڭ و امك گوجونون تىكرار اېستىھصاليىنى گوزدن كىچىرەمگە چالاشىدىغىنى سۆيلىەيىر. ھلە [بوراچان] اېستىھصال اېلىشكىلرىنىڭ تىكرار اېستىھصاليىنا توخونولمايمىش دىر. آلتوسىر، بوندان سوز ائتمەك اوچون اۇنملى بىر يۇن دگىشدىر مەنىن لىزوموندان دانىشاراق اۇنچە جامىيە نەدىر، سوروسونون جاوابلانماسى ضرورتىنى وورغولايىر.

دۆلەت و دۆلەتنىڭ ايدىنولۇشۇش ئىقتىدارى (دۆلەتلەر / آپاراتلار)

آلتوسىر، جامىيە نەدىر، سوروسونا جاواب وئىرىكن ماركس'ىن ائىدىگى تەرىفدن باشلايىر. ماركس'ىن جامىيە استىروكتورونو اوزونە مەخسوس بىر تەيىن ائىدىچىلىك ايلە تەھىز ائىدىلىش سويىلەردىن يا دا قاتلاردان اولوشموش بىر شەكىلدە ترسىم ائىدىگىندىن دانىشپىر. بو قاتلار (سويىلەر) اېستىھصال، سياست و ايدىنولۇش دىر. آلتوسىر، ماركس'ىن جامىيەنى تىكىنىتى مۇتافورو (بىز مەسى) ايلە تەسۋىر ائىدىگىنى قىلىدۇ ائىدىر [تىكىنىتىنىڭ اوست مرتبەلىرى و قاتلار] اونون بىنۇورەسى اوستوندى قورلور. بو تەسۋىر ائىتمە آنلاملى و گىركلى دىر، آنچاق تەسۋىر ائىتمە خەندەدىر. يوخسا پىرولۇمىن يورولماسى و آچىقلاماسى اوچون چاتىشماز بىر مودىل اولاجاق دىر. آلتوسىر ە گۇرە اوست قورومون طىبەتى و وارلىغىنىڭ اوزونو گۇستىر شىيى دوشونمەك آنچاق تىكرار اېستىھصالىدان باشلايىپ يولادوشمەكە اولاسى و گىركلى دىر.

آلتوسىر، كاپىتالىست جامىيەدە تىكرار اېستىھصالىن، اېستىھصالىن دىشىندا گىرچەكلىشىگىنە اولدوقچا تەكىد ائىدىر. بو چىرچىۋەدە، اىجتىماعى اىستىروكتورو، دۆلەتنىڭ باشلاپراق يىنىدىن تەرىف ائىلمەگە گىرىشپىر. آلتوسىر، دۆلەتە ياناشىدىقا كلاسىك ماركسىست دۆلەت نەزىرىيەسىنى مەنىسەمەكە باشلايىر. بونا گۇرە دۆلەت، آچىقچا بىر باسقى آراجى دىر. دۆلەت، ھاكىمە (يۇنلدىن) سىنىفىلارنىڭ ارتىق دىگرىن زورلا الدە ائىدىلمەسى سورمىگىنە (يانى كاپىتالىست سۇمورىيە) ايشچى سىنىفىنىڭ بويون اگمەسى اوچون بو سىنىفىن اوزرىندە، ھاكىمىتىلرىنى قارانتى آلتىنا آلمانى تەمىن ائىدىن بىر باسقى ماشىنى دىر. دۆلەت ھەر شۇندىن اۇنچە ماركسىست كلاسىكلرىن دۆلەت اىقتى ئادىنى وئىدىكلرى شىيى دىر. يانې ھوقۇقى پىراتىكىن گىركلىرىنە اېلىشكىن اولاراق زورونلۇغونو و وارلىغىنى [رەسمى] تەنىدىغىمىز (دار آنلامى ايلە) اىختىصاصى لىشىش اىقتى دىر. يانې يالنىزچا پوليس، مەھمەلەر، دوستاقخانالار دىگىل قىت عىنى زاماندا پوليس و اوزمانلاشمىش [تەخسوس تەپمىش] ياردىمچى بىرلىكلرى، سون و ھەلدە ارتىقلامى بىر باسقى گوجو اولاراق دوشۇردان دوشۇرما موداخىلە ائىدىن اوردو و بو بوتونون اوزرىندە دۆلەت باشقانى، ھۆكۈمەت و ادارە ھىيأتى دىر.

آلتوسىر ۋە گۆرە دۇولتېن مضمونونون بو بېچىمدە ابرائە اندىلمەسى قىسمن تصوير ائتمە حاليندا قالماق دىر. اونا گۆرە بو گۇروش (مرحلهسى) آشيلمالي و ايرلى آپاريلمالي دىر. بو دورومدا تكرر ماركسىست قوراما باشووران آلتوسىر ۋە گۆرە ماركسىست دۇولت قورامىنين ماھوى تركيب حىصەلرى، دۇولت آيقتى ايله دۇولت ايقىتدارىنين بىر بىرىندىن ايرىلماسىنا داينىر. دۇولت ايقىتدارى، صىنىف موجدائىلەلرىنين مئيدانىدىر.

دۇولت ايقىتدارىنى دۇولت آيقتىندان ايرىمالي

صىنىف موجدائىلەسىنين آماجى دۇولت ايقىتدارىنى الە گتىرمەك دىر و بونون سونوجوندا دۇولت ايقىتدارىنى اللرىندە توتان صىنىفلرىن دۇولت آيقتىنى اوز مقصدلرى دوغرولتوسوندا قوللانيلمالارىدىر.

پرولتئترىا، وار اولان بورژوا دۇولت آيقتىنى بىخماق و بو ايلک مرحلەدە اونون يئرئە بامباشقا بىر دۇولت آيقتى قويماق و سونراكى مرحلەلردە رادىكال بىر سورمجي، دۇولت بىخىلما سورمجي (دۇولت ايقىتدارى نىن و هر جور دۇولت آيقتىنين سونو) باشلاتماق اوچون دۇولت ايقىتدارىنى الە ائتمەلى دىر.

آلتوسىر، ماركسىست گلەنگىن تجربەلرى و مسالەلرى الە آلما مئتودلارىنين اساس اولاراق سىياسى پراتىكىن آلانى ايله محدود قالدېغىنى قئىد ائدىر. ماركسىست كلاسىكلر، سىياسى پراتىكلرىندە دۇولت، اوز دۇولت قوراملارىندا بئله وئرىلن تعريفدن داھا قارماشيق و دولاشيق بىر گىرچكلىك اولاراق الە آلمىشىدىلار. بو قارماشيقلىغى پراتىكدە گۆز اۈنۈنە آلماقلا بىرلىكدە بونا اويغون بىر تئورى قورا بىلمەمىشىدىلر. آلتوسىر، بورادا قرامشى ۋە موراجىعە ائتمەكە اونون دۇولتى باسقى آيقتى ايله محدود گۆرمەدىگى يولونداكى دوشونجەسىنى گوجلندىرىر

آلتوسىر، دۇولت قورامىنى گلىشىدىرمەك اوچون يالنىزجا دۇولت آيقتى ايله دۇولت ايقىتدارى فرقىنى دنگىل، فقط آچىقجا دۇولت آيقتىنين يانىندا اولان و فقط اونولا قارىشىدىر بىلماماسى گرەك بىر گىرچكى دە گۆز اۈنۈندە توتماغىن ضرورتىنى قئىد ائدىر: يانى، دۇولت بىدئولوژىك آيقتىلارىنى. آلتوسىر، بونلار بىن دۇولت بىسقى آيقتى ايله عىنىنى شئى اولمادىغىندان سۆز آچىر. ماركسىست قورامدا دۇولت آيقتى، حۇكومت، ادارە ھىيأتى (بۇنتىم)، اوردو، پوليس، محكمەلر، دوستاقخانالار، وسايردن اولوشور.

دۇولت بىدئولوژىك آيقتىلارى، بىر بىرىندىن ايرى و مۇستقىم اختصاصىلشمىش قوروملار بېچىمىندە چىخان معلوم سايبدا گىرچكلىكلردىر. بونلار دۇولت آيقتى ايله عىنىنى شئى دنگىلدىر:

دۆلەتلىن باسقىي آيقتىي تەك دىر، دىئالار [دۆلەتلىن ايدنولۇژك آيقتىلارى]چۇخ سايىدادىر.

وار اولماسىنى قىبول انتسك دە دىئالارىن چۇخلۇغونۇ بوتونلشدىرن بىرلىك دۇغوجاسىنا آلىنمىر.

دۆلەتلىن باسقىي آيقتىي بوتونلۇكلە عومومى عرصەدە (كامۇ آلانىندا) يئر آلماسىنا رىغمن دىئالارىن بۇيۇك

بۇلۇمونون خوصوصى آلاندا يئر آلدىغى موعىن ائدىلە بىلر.

بو ايكي آلان آراسىنداكي ان اۇنملى فرق ايسە دىئالارىن ايدنولۇژي قوللاناراق، باسقىي آيقتىي نىن ايسە زور

قوللاناراق ايشلە مە سى دىر.

آنچاق بو فرقى گۇرەركن كسگىنلىكلە دۇمك اولار دۆلەتلىن ھر آيقتىي، ايستر باسقىي ايستر سە دە ايدنولۇژىك

اولسون، ھم باسقىي ھم دە ايدنولۇژي ايلە ايشلر. اۇنملى فرق، دۆلەتلىن باسقىي آيقتىي نىن اۇز حسابىنا باسقىي

تاماما اۇنچەلىك وئىرىكن، ايدنولۇژىنىن بورادا ايكنجى درجەلى بىر وظىفەنى داشىماسى دىر.

دىئالار، حاكىم (موسۇط) ايدنولۇژىنىن ايشلەيشىي آلتىندا بىرلشن عرصە و صىنىف موجدائىلەسىنىن

مىندانى

اگر دىئالار ايدنولۇژىيە اۇنچەلىك وئىرەرك ايشلەيىرسە، اولارىن چنشىدللىگىنى بىرلشدىرن شنى دە دۇمك

بو ايشلەيش اولمالى دىر. چونكو ايشلەيشلرىنىن تملى اولان ايدنولۇژي، بوتون چنشىدللىگىنە و چلشكىلرىنە

رىغمن آپارىجى (يۇنەدىجي) ايدنولۇژىنىن آلتىندا، اصليندە ھر زامان بىرلىگە صاحىب دىر. ھىچ بىر صىنىف

دىئالار ايجىندە و اوستونده ھىگمونياسىنى اعمال انتمەن دۆولت ايقىدارىنى سوركلى اولاراق الدە توتوب

ساخلايا بىلمز. بورادا آلتوسئر، دىئالارىن يالنىزجا صىنىف موجدائىلەسىنىن قازانجى دىگىل، فقط صىنىف

موجدائىلەلرىنىن و چۇخونلوقلا آمانسىز صىنىف موجدائىلەلرىنىن آلانى اولدوغونۇ وورغولار. ايقىدارداكي

صىنىف، دىئالاردا دۆولتلىن باسقىي آيقتىندا اولدوغو كىمى راحاتجاسىنا بىر ياسا چىخارا بىلمز. بونون نەدىنى

يالنىزجا اسكى حاكىم صىنىفلرىن دىئالاردا اوزون زامان اۇنملى مۇوضعلرە صاحىب اولمالارى دىگىل، فقط

عنىنى زاماندا ازىلن صىنىفلرىن دىرنىشىنىن دىئالاردا ايستر وارولان چلشكىلرى قوللاناراق، ايستر موجدائىلە

ايلە ساواش مۇوضعلرى قازاناراق سسىنى ائشيتدىر مە فىرصتى تاپايىلمەسى دىر.

آلتوسئر، بورادا، اىستىحصال ايلشكىلرىنىن تكرر اىستىحصالىنىن حوقوقى، سىياسى و ايدنولۇژىك اوست

قوروم يولو ايلە تامىن ائىلدىگىنى سۇيلەيىر. اىستىحصال ايلشكىلرىنىن ينىدىن اىستىحصالىنىن بۇيۇك بىر

بۇلۇمو دۆلەت ايقىتدارىنىن دۆلەت ايقىتلارىندا، بىر ياندان دىئا'لاردا، اۇبىرى ياندان دۆلەتنىن باسقى ايقىتلارىندا، اعمال اندىلمەسى ايله الدە اندىلىر. دۆلەتنىن باسقى ايقىتى، ايرى ايرى اجزادان (تركيب عوضولرىندىن) اولوشان آنجاق حاكىم صىنىفىن سىياسى تىمىلچىلرىنىن اعمال انتدىگى صىنىف موجدىلەسى سىياسىتىنىن وارلىغىندا بىرلەش بىر بوتون اولوشدورور. بونا باخمايلاق دىئا'لار چوخ سايىدا و بىر بىرىندىن ايرىدىرلار «نىسبى اولاراق اوتونوم» دورلار و موجدىلە مئىدانى اولماغا الورىشلى دىرلر. آلتوسىر بورادا، «سىويل توپلوم» عرصەسىندە يورودولەجك صىنىف موجدىلەسىنىن اۋنوو آچىر. آنجاق آز سونرا، نىسبى اوتونوم و پارچالى اولان دىئا'لار آراسىنداكى بىرلىگىن حاكىم صىنىفىن ايدىلولوژىسى آراجىلىغى ايله، چوخونلوقلا چلىشكىلى بىر بىچىمدە دوغرولماسىنى قئىد اندىر.

آلتوسىر'ە گۆرە دۆلەتنىن باسقى ايقىتلارى و دۆلەتنىن ايدىلولوژىك ايقىتلارى آراسىنداكى «ايش بۇلۇمو» آراجىلىغى ايله اىستىحصال اىلىشكىلرىنىن تكرر اىستىحصالى گىرچكلىرىر. دۆلەتنىن باسقى ايقىتى، اىستىحصال اىلىشكىلرىنىن يىنىدىن اىستىحصالىنىن سىياسى شىرطلرىنى و باسقى يولو ايله دىئا'لارىن اىشلەيشىنىن سىياسى شىرطلرىنى تامىن اندىر. دىئا'لار ايسە، باسقى ايقىتىنىن قالدانى آلتىندا اىستىحصال اىلىشكىلرىنىن يىنىدىن اىستىحصالىنى تامىن اندىرلر. حاكىم (موسلط) ايدىلولوژىنىن تاتىرى بورادا گولنمىشىدىر. دۆلەتنىن باسقى ايقىتى و دىئا'لار آراسىنداكى (بعضى واخت دىش قىچىردادان) اويوم (تطابق) حاكىم ايدىلولوژى آراجىلىغى ايله ساغلانىر.

اورتاچاغ اىجتىماعى فورماسىونونداكى دىئا'لارىن هم سايىجا داها آز هم دە دگىشىك كئىفىندە اولدو غونو وورغولايان آلتوسىر، فرانسىز دئورىمىنىن هدفىنىن و سونوجونون يالنىزجا دۆلەت اىقتىدارىنى فئودال سىستەمىندىن تاجىر- كاپىتالىست بورژووا بىيە گىچىرمك، دۆلەتنىن اسكى باسقى ايقىتىنى بوتوو پارچالامادىغىنى، عىنىنى زاماندا بىر نومرلى دىئا'لان كىلىسە سالدىرماق اولدو غونو سۇلەيىر. يازىچى، گلىشمىش كاپىتالىست فورماسىونلاردا اسكى حاكىم دىئا'يا قارشى شىدئلى و ايدىلولوژىك صىنىف موجدىلەسى نىن سونوندا حاكىم دوروما گىتيرىلمىش دىئا'نىن ايسە تەلىم- تربىيىمى ايدىلولوژىك ايقىت اولدو غونو وورغولار. بورژووا زىنىن اۋزو و اۋزونه و سۇموردو غو صىنىفلرە سوندو غو ايدىلولوژىك طرحة (پلانا) اويغون، كاپىتالىست اىجتىماعى فورماسىونلاردا حاكىم دىئا'نىن مدرسه دىگىل، سىياسى دىئا، يانى پارتى موجدىلەلرى و عمومى سس وئرمە حقىنى دوغرولدان پارلامىنتىر دىموكراتىك رىژىم اولماسى تاتراتى اويادىر. اونا گۆرە، اىلك باخىشدا، بو تىز پارادوكسال گۆرونە بىلر. آنجاق كاپىتالىست اىجتىماعى فورماسىونلاردا، مدرسه -

عائىلە قوشالغى ھاكىم ايدئولوژىنىن اوزونو گئوچكشتىر دىگى ان قابىرق آلان اولراق اوزه چىخىر.

آلتوسر، اىستىھال اىلىشكىلىرىنىن يىنىدىن اىستىھالىنى كونسرت مئتاڧوروپلا آچىقلاما چالاشىر. ھىر بىرى عىنى مئلودىنى چالان اما آىرى سىلر چالان آيقتار، دىا'لار دىر. ھىر زامان چلىشكىلىرى بارىندىران شىرلار (اسكى ھاكىم صىنىڧ قالىقلارى يا دا پىرولئىتىر يا اىلە اۈرگۈتلىرىنىن ياراتىدىغى چلىشكىلىرى) اىچىندە تىك بىر پارتىسىون چاللىنىر. «بو كونسرتدە، مئلودىيە قولاق وئىلمەسە بىلە، بىر دىا، آچىقچا اوستون [موسلىط] رولو اوينار، آيدىنچاسىنا سىلنر و ائشىدىلر : مەرسە!»

مەرسە، توم اىجتىماى صىنىڧلىرىن بالالارىنى اوشاق باغچاسىندان آللىر و يىنى و يا اسكى يۇنتىملرلە [مئتودلارلا]، اىللر بويونچا، اوشاغىن تائىر آلاما ان آچىق اولدو غو چاغدا، عائىلە دىا'سى و تىلىمى دىا آراسىندا سىخىشمىش اولدو غو اىللر بويونچا ھاكىم ايدئولوژىيە دولدورولوب دويورولموش باجارىقلارى (قابىلىتلىرى) يا دا سادەجە خالىص ھاكىم ايدئولوژىنى تىكرارلايا تىكرارلايا چوچو غون قافاسىنا يىرلىشىدىر. آشاغى بوخارى اون آلتى ياشلى دئو بىر اوشاق كۈتلىسى اىستىھال سورجىنىن اىچىنە دوشور. بونلار اىشچىلر و كىچىك كۈيلۈر دىر. تىلىم آلا بىلەجىك گىجلىگىن بىر باشقا بۇلومو يولونا دوام ائدىر. و زار زور قىساجا داھا گىتدىكىن سونرا بىر بوجاغا بىخىللىر قالىر و كىچىك و اورتا تىكىنىسىلر، آغ ياخالى اىشچىلر، كىچىك و اورتا دۈولت مامورلارى، ھىر نۇوع كىچىك بورژوا طبقىلىرى اولوشدورور. سون بىر بۇلومو مقصدە اولاشىر. بونلار يا آيدىنلار مخصوص يارى اىشسىزلىگە دوشور يا دا (كۈلئكتىڧ امكىچىلرىن آيدىنلارى دىشىندا)، استىمار گۈرەللىرى (كاپىتالىستلر، مودىرلر و ادمىنىستراتورلار)، باسقى گۈرەللىرى (عسگرلر، پولىسىلر - سىاست آدمالارى، يۇنتىجىلر) و پىرۇڧىسىونل ايدئولوقلار اولورلار. آلتوسر'ە گۈرە باشقا ھىچبىر دىا، بو قدر اوزون اىللر بويونچا ھەتەين 5-6 گونو، گۈندە 7-8 ساعات كاپىتالىست اىجتىماى فورماسىون اوشاقلارىنىن بوتونونون اجبارى (و اوستەلىك پولسوز) دىنلەيىچىلىگىنە صاحىب دىگىل دىر.

بىلەجە بىر كاپىتالىست اىجتىماى فورماسىونون اىستىھال اىلىشكىلىرىنىن، يانى استىمارچىلارنىن اىستىمار اولونانلارلا (سۇمورنلرىن سۇمورولنلرلە) اولان اىلىشكىلىرىنىن بۇيوك بىر بۇلومونون يىنىدىن اىستىھالى، ھاكىم صىنىڧىن ايدئولوژىسىنىن [مەرسە و تىلىم - تىرىيەنىن واسىطەچىلىگى اىلە] مجموعە حالىندا «قافالارلا دولدورولماسى» اىلە اۈرتولموش بىر پارا باشاراجىقلارنىن اۈگرەنىلمەسى اىلە تامىن اولور.

كاپىتالىست سىستىم (دوزن) اوچون حىاتى اولان بو نىتىجەنى تۈرەدن مۇكانىزمالار [مەرسە و تىلىم - تىرىيە]

البتە غومومى اولاراق دونيا بويو حاكيم بورژوا ايدئولوژىسى ايله اوستو اؤرتولموش و گيزلنميش دير، چونكو او، حاكيم بورژوا ايدئولوژىسى نين باشليجا بيجيملريندن بيرى دير. «مدرسه ايدئولوژىلردن آزاد و ايراقدا (كليسادان قيراقدا) و بيطرف موحيط گؤستريلير. اورادا موعليملر، آنا آنالارين (اؤزلى آزاد و لاکين اوشاقلارى نين بييهلىرى سايبيلان) اونلارا امانت تاپشيريلاان اوشاقلارين «آزادليقلارينا» و «ويجدانلارينا» سايغى ايله ياناشيрилار. موعليملر اؤزلىرىنى نومونه گؤتوررک اوشاقلارا ياشلى و يئتکين آداملارين آزادليق، اخلاقيات و سوروملولوغوندا توتموش، بيلگىلر و ادبيات اؤگرتمكله و بونلارين «آزاد انديجى» دگرلريله بئجريديرلر.»

«برباد شرطلر ايچينده «اؤگرتديکلى» بيلگيده و تاريخده تاپا بيلديکلى سيلاحى اؤزلىرىنى قيسقيوراق ساران ايدئولوژييه، سيستئمه و پراتيکلره دوغرو چئويرمگه چالیشان موعليملردن عذر ديليميرم. اونلار بير جور قهرمان سايبيلار! فقط سايبيلاري چوخ آزيدير. [گؤرک] ايچلريندن نئجهسى (اونلارا اوستون اولان و تاپدالايب ازن) دوزنين اونلارى مجبور انتديگى «ايشدن» قوشقولانا بيلير؟»

آلتوسئر، بير ايدئولوژى نين هر زامان بير آيقيتدا، هم ده آيقيتين پراتيکينده يا دا پراتيکلرينده وارولدوغونو، بو وارولوشون دا مادى اولدوغونو اؤنمله وورغولار. اونا گؤره ايدئولوژيلر بير فيکير دئگيلدير. دولاييسيلا بير ايدئولوژى نين سوبيئكتينه فردلرين قاتئيلماسىنى يا دا ديشاريده قالمالاريني اؤز باشينا بوراخماق مومکون دئگيلدير. چونكو آلتوسئر، گؤره بير پراتيک آنجاق بير ايدئولوژى آراجيلىغى ايله و سوبيئكت اوچون واردير، آنجاق بير ايدئولوژى اينسانلاري سوبيئكت اولاراق آدلاندير ايلير. آلتوسئر، «سوبيئكت» قاوراميني، «ايدئولوژى آراجيلىغى ايله گئرجکلشن»، آنلاميندا قوللانير. بونو ياپارکن ده «سوبيئكت» سؤز جوغونون ايکيلى آنلامينا رجوع اندير. «سوبيئكت»، هم «ائيلهين» هم ده «تابع اولان» آنلاميني داشير. آلتوسئر، هومانيزمي و **تاريخى ليگى** مودافيعه اندلرين بو ايکينجي آنلامى گؤز آردى انتديکلرينى اؤنه سورر.

دارتيشمالار/الشديريلر (بختلر / تنقيدلر)

آلتوسئر، تعليم- تربيهنى اؤنجهليکلى اولاراق ايستحصال شرطلرى نين دويدوغو اينسان گوجونون تکرار ايستحصال انديلمسى ايله علاقهلنديريلر. تحليللى گليشديرديکجه، ايدئولوژىنى صينيفلي جاميعه نين بوتونونه ايچکين استروکتورل بير کاتئگوري اولاراق آچيقلانير. تکرار ايستحصال پروسهسى اوچون حياتى اولان تعليم- تربيهنى، ايدئولوژى نين مادى ياشامدا گئرجکلشمهسى نين اؤنملى آياقلاريندان [پايالاريندان] بيرى

اولاراق تعريف ائدير. اونا گۆره ايدئولوژي، اينسان ايراده سندن و قارشىلىقلى ايليشكىلردن باغيمسىز اولدو غو قدر بو ايليشكىلر ايجيندهكى تعيين ائديجى فاكٲور دور. ايدئولوژي ايجٲىماى سوبىنكتلردن/فاعىللري اولوشدوران، قوران و تعيين ائدن بؤيوك بير اىستوروكٲور (ياپى) اولاراق تعريفلىر. او حاكيم صينىفلرين اوزرىنده يوكسلىكلري صينىفى ائشيت سىزلىكلري يئىدن اىستىصال ائتمەلرى نىن ان اهمىتلى قوروجو پارچاسىنى اولوشدورور. تعليم- تربيه ده بو پارچانىن ان گوجلۇ آراجلاريندان بيرى دير.

آلتوسئر بو باخيش آچىسى ايله، دوشونجهلريني اورتايا قويدو غو دؤنمده بؤيوك بير ايليگي ايله قارشىلانمىش و جيدي تنقىدلره معروض قالمىش دير. اينگىلىز تارىخچى (ا.ب. تاومپسون 1994)، آلتوسئر'ي، ايجٲىماى ايليشكىلردن و تارىخى ياناشمادان يوخسون، اوزو ايجينه قاپالي موجرد بير تئورى گلىشديرمگينه گۆره تنقىد ائدير. آلتوسئر'ين بو گۇروشلري گلىشديرمەسى نىن آردىنداكي موتيولرين راحتجا آنلاشلامادىغي، صيرف اينتلكتوآليزم (روشنىفكرچىلىق) اولدو غونو سؤيلهيمير. تامپسون'ا گۆره آلتوسئر'ين دوشونجهلري، ايشچي حركتىنى رفقورمىست و كورپوراتىست اولاراق كيچىلدن، آشاغىلايان بير تاندانسا (مئيله) صاحىب دير. ان اؤنملىسي ده موجاديله پرسپكتيويىدن يوخسون اولماسى دير. آلتوسئر، ايدئولوژيده دىآلاردان و تارىخين سوبىنكتى اولاراق صينىفلردن سۇز آچاركن بوتون بو احاطەلى ياپىلارين حاكيم ايدئولوژى نىن قارشىسىنداكي موجاديله پرسپكتيوى اوزرىنه چوخ آز شئي سؤيلهيمير. اىستىصال ايليشكىلري ايجيندهكى يابانچىلاشمانىن (اٲلىناسيون) آشماق اوزره گلىشديريلن ماركسىست تعليم- تربيه (اىستىصال پروسەسى ايجينده تعليم- تربيه) آنلايشي يا دا تجروبهلرى اوزرىنه تىك بير سۇز بئله سؤيلهيمير. آلتوسئر'ين دورومو، بو جهتينه گۆره، ايدئولوژىك و صينىفى موجاديله آلانى اولاراق تعليم- تربيه ايله ايلگىلى هىچ بير دؤنوشدوروجو پوتانسىنلى ايجينده بارىندىر ماز.

بوندان بئله آلتوسئر'ين ايدئولوژي و دؤولتىن ايدئولوژىك آيقتلاري يازىسىندا دؤولت، ايدئولوژي و تعليم- تربيه ايليشكىلري اوزرىنه سوندو غو چئرچيوه، بو مۇوضوع حقينده ماركسىست تئورى ايجينده جيدي تنقىدلره اؤز اؤزه اولدو غو كىمى يئنى آچىلىملارا دا بول آچمىش دير. آلتوسئر'ين ماركسىست دوشونجه اوروندا قويدو غو ان اؤنملى امك پايى، واختيله قرامشى'نىن ايشارت ائديگى كىمى، حاكيم ايدئولوژى نىن وار اولدو غو هر عرصەنىن عئىنى زاماندا صينىف موجاديلهسى نىن اؤنملى بير پارچاسى اولاراق تعريفلنمەسى دير. آلتوسئر، ايدئولوژىك و سياسى پراتىكلرين ائكونوميك استروكتوردان نسبٲا باغيمسىز اولدوقلارنى سؤيلهيمرك بو تاكيدىنى گوجلندىر مىش، ايجٲىماى اولايلارىن، اولقولارىن و ايليشكىلرين بير

سیرا واسیطه‌لر و دولاشیق (قارماشیق) پروسه‌لر گۆز اؤنۈده سرگی‌لیمهرک آنلاشیلا بیلجه‌گینی
وورغولامیشدیر. دنمک اولار آلتوسئر بو جهتدن مارکسیزمی قاپا انکونومیست و اوزدن کئچمه دایاز بیر
منطیق‌دن قور تاماغا چالیشیدیر.

آلتوسئر باشقا یاندان، ایجتیماعی فنومن اولان و تامامن بیر اوست قورومو کیمی باخیلان و صنیف موجدیله
سینین پئرفنریسینده [حاشیه] نظرده آلینان تعلیم- تربیه و مدرسه کیمی ایجتیماعی قوروملارین ایستحصال
ایلیشکیلرین تکرار ایستحصالینداکی روللارینی و فونکسیونلارینی وورغولاییر. انکونومیک و
ایدئولوژیک پراتیکلر باخیمیندا (آچیسیندان) بو قورومون نه آنلاما گلدیغینی آچیقلایب و بئله‌یکله کلاسیک
لیبئرال آنالییشا قارشی جیدی بیر تنقید چرچیومسی اله گتیرمیشدیر.

آنجا مارکسیست تئوری‌ده اوست یاپی قوروملاریندان یالنیزجا بیرینی تشکیل ائدن دؤولت، آلتوسئر
طرفیندان ایدئولوژی آراجیلیغی ایله بوتون استروکتورو قاپسایاجاق بیچیمده بیر دئو بویدا اولوبدور. تعلیم-
تربیه ده بو استروکتورون ان اؤنملی پارچاسی اولاراق تعریف ائدیلیبدیر. آلتوسئر، گلیشیدیریگی دؤولت
تئورسی ایله، اؤزونو سورکلی اولاراق تکرار ایستحصال ائده بیلن، ایچینده یئر آلان هر جور قوروملا
بیرلیک و اویم (هارمونی) ایچینده چالیشان بیر کاپیتالیست سیستم ایرائه ائتمیشدیر. بو سیستم، طبیعتا
دؤنوشومه، هر هانکی بیر موداخیلعه (ایشینه قاریشماغا)، اؤز لایکله ده متشکل صنیف موجدیله‌سینه
اولدوقجا قاپالیدیر (بومین، 1983). آلتوسئر آیری یئرده مدرسه‌نین ایدئولوژیکجه مؤثیرلیغی‌نین باشاریلی
اولدوغونو فرض ائتمکله نظرلری‌نین آردینی توتور. تعلیم- تربیه‌نین دزگاهیندان گئچن گنجلرده هر هانکی بیر
یارادیجیلیق، باغیمسز عکس‌العمل یا دا فرقلمه اولابیلجه‌گی دوشونجه‌سی آلتوسئر ه گوره واقعییت ایله
موغاییر دیر. (تان، 1991).

آلتوسئر، تعلیم- تربیه‌وی دیا‌نین حاکیم ایدئولوژینی سوردورن ان گوجلو دیا اولدوغونو سؤیله‌یر. آنجا بو
فونکسیون مدرسه سینیرلاری ایچینده محدود گؤرور. بو دورومدا حاکیم ایدئولوژی‌نین مدرسه سیستمی‌نین
دیشیندا قالان بیرئیلرجه نئجه منیمسه‌دیلدیگینه ایلیشگین بیر آچیقلامانی اکسیک بوراخیر.

1 آلتوسر 'ين بو موضوعداكى تمل تنقيدلري، ماركس 'ين ائركن دۇنم چاليشمالاريندا اورتايا قويديوغو

يابانچي لاشما، شئي لشمه، پراكسيس كيمي اينسان فعاليتي نين تاريخين سوييكتي اولدوغو يولونداكي

گۇروشلرين اۇنونو آچان ياناشمالارى مودافيعه ائدن موفكيرلره يۇنليبيدير. بو گۇروشلري مودافيعه ائدنلرين

باشيندا سارتره و لئفئبره، جان لويس گللكده دير.

2 داها اۇنجه، آلتوسر 'ين، ايدئولوژيك پراتيكلري، ايجتيماعى بوتونلوغون بير پارچاسي اولراق

تعريفلهدىگى بللنديريلميشدير. آلتوسر ايدئولوژي قاوامىنى فورمالاشديراندا، ايكي سوييهدە ايدئولوژيدن

سۇز آچير. بونلاردان بيرينجيسي، «عومومى اولراق ايدئولوژي»، ايکينجيسي ايسه بير ايجتيماعى

فورماسيون ايجينده وار اولان ايدئولوژي. آلتوسر بو فرقانديرمەدن باشلاياراق، بير اوست گئرچکليک

اولراق تعريفلهدىگى عومومى اولراق ايدئولوژي نين تاريخى اولماديغيني (تاريخسيزليگيني) سويلهيميرک

تاريخى و ايجتيماعى اولراق هر زامان و هر يئرده وار اولان بير ايدئولوژيك فونکسيونى تعريفلهمير و

وارليغيني تصديق ائدير. آيريجا آلتوسر، ايدئولوژيني، بيرئيلرين گئرچک وارليق شرطلى ايله اونلارين

آرالارينداكي خيالى موناسيباتين تاساريمي اولراق تعريفلهمير.

ايستحصال	اورتيم	Üretim	توليد	Production
تکرار ايستحصال	يئنيدن اورتيم	Yeniden	بازتوليد / توليد	Reproduction
ايستحصال ايليشکيلرى	اورتيم	Üretim	روابط توليد	Productions
ايستحصال گوجلرى	اورتيم گوجلرى	Üretim	نيروهاى مولده	Productions
محصولدارليق				Productivity
ضديت / تضاد	چليشكى	Çelişki	تضاد	Cotradiction
صنيف موجديلهسى	صنيف	Sınıf	مبارزه طبقاتى	Class Struggle
امک گوجو	امک گوجو	Emek Gücü	نيروى کار	Labour Power